

PŘÍNOSY STRUKTURÁLNÍCH FONDŮ A KOHEZNÍ POLITIKY V ČESKÉ REPUBLICĚ

MANAŽERSKÉ SHRNU TÍ

Březen 2014

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
Národní orgán pro koordinaci
Staroměstské náměstí 6
110 15 Praha 1
www.mmr.cz
www.strukturalni-fondy.cz

E-mail: nok@mmr.cz

Vydáno MMR-NOK 6. června 2014

PŘÍNOSY STRUKTURÁLNÍCH FONDŮ A KOHEZNÍ POLITIKY V ČESKÉ REPUBLICE

Manažerské shrnutí studie

Březen 2014

EEIP, a. s.

ABSTRAKT

Hlavním úkolem této studie je zhodnotit přínosy strukturálních fondů a kohezní politiky pro Českou republiku ve třech pilířích udržitelného rozvoje – v ekonomickém, environmentálním a sociálním. Materiál se zaměřuje na období 2004 (kdy ČR vstoupila do EU) až 2013/2014 a posuzuje tak přínosy kohezní politiky za 10 let členství České republiky v EU, tzn. ve dvou na sebe navazujících programových obdobích 2004 – 2006 a 2007 – 2013.

EEIP, a. s.

Thunovská 179/12

118 00 Praha 1

Česká republika

Společnost EEIP, a.s. zpracovala tento dokument na základě veřejně dostupných zdrojů a dat a informací poskytnutých Ministerstvem pro místní rozvoj ČR. EEIP, a.s. neodpovídá za jejich správnost a úplnost ani za případné škody vzniklé využitím této analýzy k jinému účelu než k jakému byla určena.

MAKROEKONOMICKÝ VLIV

Kohezní politika má **významný makroekonomický dopad** na ekonomiku České republiky především díky fondům EU. Prostřednictvím těchto fondů jsou rozdělovány finanční prostředky projektům určeným na posilování konkurenceschopnosti a ke snižování ekonomických a sociálních rozdílů mezi regiony, čímž napomáhají k plnění cílů lisabonské strategie a nově i Strategie Evropa 2020.

Celkem bylo v předchozím programovém období 2004 - 2006 vyčerpáno 62,03 mld. Kč. V programovém období 2007 – 2013 dosáhly proplacené prostředky na účtech příjemců prozatím 585 mld. Kč.

Tyto investice měly **významný vliv na hrubý domácí produkt, zaměstnanost a další důležité makroekonomické indikátory** především z důvodu působení pákového efektu. Ilustrujme působení pákového efektu, kterého je dosaženo díky možnosti využívat zdroje z evropských fondů, na konkrétním příkladu investice do dopravní infrastruktury. Nejprve je za evropské prostředky doplněné o veřejné zdroje ČR na základě principu spolufinancování postavena dopravní infrastruktura, která má přímý dopad na hrubou přidanou hodnotu stavebního sektoru. Určitá část potenciálního přínosu ve formě přidané hodnoty může odtéci do zahraničí v podobě importu komoditních vstupů, pracovní síly či jiných zdrojů. **Růst samotného stavebního sektoru má však multiplikativní efekt** ve formě vyšší poptávky po zboží ostatních sektorů (např. sektoru obchodu a dopravy) a vyšší zaměstnanosti v těchto odvětvích. Plus po ukončení realizace stavby přichází fáze užití stavby, která přináší řadu dalších pozitivních synergických efektů (zlevnění nákladů na transport zboží, růst obchodu, zlevnění zboží pro spotřebitele, vyšší flexibilitu pracovního trhu z důvodu usnadnění dojíždění za prací atd.).

Dalším pozitivním aspektem kohezní politiky implementované v ČR je fakt, že prostřednictvím operačních programů byla ve dvou zmíněných programových obdobích **realizována řada projektů, k jejichž uskutečnění by bez zapojení zdrojů z fondů EU nebylo přistoupeno**. Tento aspekt sehrál důležitou roli například v průběhu ekonomické krize, kdy se podpora ze strukturálních fondů stala jedním z nástrojů napomáhajících jejímu zmírnění. Zároveň však platil i obrácený vztah, kdy ekonomická krize spojená s krizí veřejných financí měla negativní dopad na možné přínosy strukturálních fondů. Vzhledem k principu participace, tj. požadavku podílet se na financování projektu, se stal pokles dostupnosti finančních prostředků u jakéhokoli typu subjektu klíčovým faktorem ovlivňujícím možnost čerpat evropské fondy.

ZAMĚSTNANOST

Vedle výše zmíněného vlivu na HDP byla na makroekonomické úrovni podpořena i zaměstnanost ve formě **vzniku nových pracovních míst**. V rámci programového období 2004 - 2006 bylo **vytvořeno téměř 46 000 pracovních míst**. V dalším programovém období (2007 – 2013) pak hodnota počtu nově vytvořených pracovních míst dosáhla **82 400**, a to především v rámci OP LZZ a OPPI. Z celkové hodnoty 82 400 pracovních míst bylo přes **75 000 vytvořeno cíleně**; dalších více než 7 000 pracovních míst vzniklo jako vedlejší efekt kohezní politiky, tj. vytvoření pracovního místa nebylo hlavním záměrem projektu financovaného ze strukturálních fondů. Tvorba pracovních míst byla možností využít zdrojů z evropských fondů podpořena i nepřímo prostřednictvím zvýšených vládních a soukromých investic a na základě působení výše zmíněného multiplikátoru.

Při hodnocení **veřejně prospěšných prací** jako specifického druhu zaměstnání bylo **působení evropských fondů ještě výraznější**; přibližně **50 %** všech nově umístěných uchazečů o tuto práci v České republice bylo v letech 2008 - 2012 umístěno díky kohezní politice.

Podnikání a inovace jsou hnacím motorem ekonomického rozvoje, neboť se podílejí jak na ekonomickém růstu a jeho zvyšování, tak na zlepšování mezinárodní konkurenceschopnosti. **Strukturální fondy ve sledovaném období 2004 – 2013 kofinancovaly projekty, které měly za cíl zlepšit podnikatelské prostředí** (např. projekt datových schránek, budování základních registrů a napojování registrů na centrální registry, Czech POINTy, elektronizace veřejné správy), což se projevilo zjednodušením administrace při podnikání. Dalším cílem kohezní politiky v oblasti inovací a podnikání byla podpora samotných podniků v oblasti konkurenceschopnosti (podpora zakládání a financování podniků a projektů zvyšujících konkurenceschopnost). V letech 2007 až 2012 byl podpořen **vznik 182 podniků a rozvoj 4 273 podniků**, v letech 2007 až 2013 pak bylo dle údajů MPO vyčerpáno **569 podřízených a bezúročných úvěrů**, to vše v sektoru MSP. V oblasti inovací pak byly ze strukturálních fondů podporovány především projekty zabývající se produktovou inovací; v rámci těchto projektů byl odhadem podpořen vznik téměř **jedné třetiny veškerých provedených produktových inovací v České republice**.

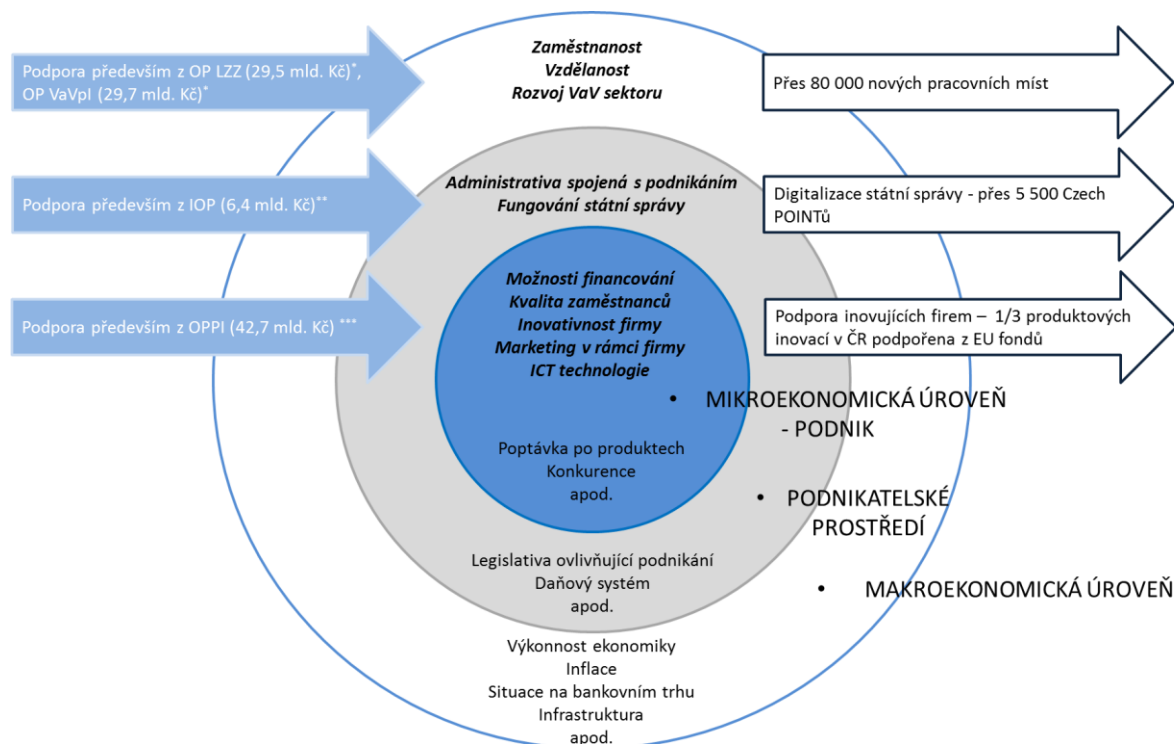
VÝZKUM A VÝVOJ

Rozvoj výzkumu a vývoje (VaV) je další nezbytnou podmínkou pro konkurenceschopnou ekonomiku a hospodářský růst. Hlavním problémem VaV v České republice jsou z dlouhodobého hlediska lidské zdroje a infrastruktura VaV (transfer technologií, spolupráce se soukromým sektorem, centra sdružující výzkum, podnikový a vysokoškolský sektor apod.). V této oblasti tak bylo podpořeno působení klastrů – do roku 2013 byla odhadem **jedna třetina všech klastrů v České republice podpořena zdroji z evropských fondů**. Dále v oblasti transferu technologií vzniká 8 center excelence a 40 regionálních výzkumných a vývojových center.

Z pohledu VaV byla ve sledovaném období důležitá i podpora pre-seed aktivit, která dříve nebyla z veřejných zdrojů podporována vůbec. Neúspěchem naopak prozatím skončil pokus založit seed-fond.

V reakci na nedostatek lidských zdrojů v sektoru VaV přispěly zdroje z evropských fondů k tvorbě nových pracovních pozic v této oblasti. Hodnota počtu veškerých **nových pracovních** míst ve VaV průřezově za všechny OP v programovém období 2007 – 2013 přesáhla **6 300, tj. 38 % ze všech nově vzniklých pracovních míst ve VaV**, hodnota počtu specificky výzkumných pracovních míst pak přesáhla 1 800, tj. **20 % všech výzkumných pracovních pozic**, které vznikly v daném období.

Obrázek 1: Vybrané přínosy kohezní politiky v oblasti podnikání, inovací, výzkumu a vývoje a zaměstnanosti

* Hodnota proplacených prostředků ze zdrojů EU za celý OP (MSC2007, 27. 2. 2014)

** Hodnota proplacených prostředků ze zdrojů EU za IOP, prioritní osy 1, 2 (MSC2007, 27. 2. 2014)

*** Hodnota proplacených prostředků ze zdrojů EU za OPPI bez prioritní osy 3 (MSC2007, 27. 2. 2014)

INFRASTRUKTURA

Jednou z klíčových priorit vedoucí k posílení konkurenceschopnosti české ekonomiky je **kvalitní dopravní infrastruktura**, která odstraňuje bariéry obchodu, má pozitivní vliv na životní prostředí, časovou náročnost dopravy osob a zprostředkovaně také na flexibilitu trhu práce. Proto i na tuto oblast cílila kohezní politika. **U dopravní infrastruktury státního významu**, která je financována skrze Státní fond dopravní infrastruktury, **tvořily zdroje ze strukturálních fondů významný podíl na financování** (v letech 2009 – 2011 přes **30 %**). Bez těchto prostředků by byla dopravní infrastruktury výrazně podfinancována, neboť řada dopravních projektů by bez nich nebyla realizována a dostupné finanční zdroje by pokryly pouze nejnútnější opravu a údržbu.

OP Doprava dohromady s regionálními operačními programy a OP Praha - Konkurenceschopnost v průběhu své existence velmi výrazně přispěly k rozvoji dopravní infrastruktury regionálního i celostátního významu. Dohromady bylo **proplaceno příjemcům na projekty dopravní infrastruktury 193 mld. Kč převážně ze zdrojů EU**, z nichž se

podářilo vystavět například **236,4 km silnic státního významu** (dálnice, rychlostní silnice a silnice I. tříd), v oblasti železniční infrastruktury se podařilo **zrekonstruovat 301 km železničních tratí** a rozšířit délku elektrizovaných železničních tratí o 30 km. **Navíc díky projektům v železniční a silniční dopravě se odhaduje, že dochází k úsporám času v hodnotě ekvivalentní 3,1 mld. Kč za rok.**

ENERGETIKA A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

V oblasti energetiky podpořily zdroje z evropských fondů pokles energetické náročnosti ať už veřejného či soukromého sektoru a vyšší míru využití obnovitelných zdrojů energie (OZE). Tento fakt je v souladu s obecným trendem sledovaným v oblasti energetiky, kterým je postupné zvyšování využívání OZE při výrobě tepla a elektřiny, podpořené kromě možnosti využití finančních prostředků plynoucích z evropských fondů dalšími hospodářsko-politickými nástroji (podpora výkupních cen zelené elektřiny apod.) Vyšší využití OZE přispívá nesporně ke snížení emisí do ovzduší a plnění závazků vůči EU, lepší optimalizaci palivoenergetického mixu či tvorbě pracovních míst. V rámci OPŽP bylo v rámci více než 3000 projektů s přímým cílem zvýšení energetické účinnosti či využití OZE proplaceno více než 12,2 mld. Kč z evropských prostředků. Nejvíce zdrojů plynulo na projekty zvyšující energetickou účinnost - zateplování veřejných objektů apod. (96 %), nejméně pak na projekty využívající biomasu jako OZE (1,1%). U OPPI bylo v této oblasti v rámci více než 1300 projektů celkem proplaceno 5,9 mld. Kč z evropských fondů. Největší celkové sumy plynuly do projektů z kategorie energetické účinnosti následované projekty na výstavbu malých vodních elektráren. Na základě výše zmíněných projektů byla **snížena spotřeba energie v objemu 3 mil. GJ za rok** a došlo ke zvýšení kapacit na výrobu energie z OZE o **200 MW**. Pro srovnání celkový instalovaný elektrický výkon OZE v ČR dosáhl k 1. 7. 2013 5,5 GWe, ovšem téměř 40 % tohoto výkonu tvořily fotovoltaické zdroje.

V oblasti životního prostředí, z výsledků projektů OPŽP, zmiňme např. **94 postavených ČOV** z celkových 301 ČOV postavených v průběhu let 2007 – 2013, **111 tis. obyvatel nově napojených na vyhovující ČOV**, proplacený příspěvek EU ve výši 1,1 mld. Kč na **protipovodňovou ochranu** či obdobně 2,3 mld. Kč na projekty spojené s odstraňováním starých ekologických zátěží. Tato oblast je významná proto, že jsou realizovány investice a projekty, které by se díky svému finančnímu rozsahu bez pomoci evropských fondů nemusely uskutečnit. Zároveň prostředky poskytnuté z evropských fondů pro tyto projekty (a obdobně např. pro projekty realizující opatření chránící proti povodním) znamenají znatelnou úsporu pro státní rozpočet.

Obrázek 2: Vybrané projekty v oblasti životního prostředí

Příspěvek EU k dané oblasti*	Oblast	Příspěvek EU k danému projektu*	Příklad podpořeného projektu
21,3 mld. Kč	Snížení znečištění vod	308 mil. Kč	"ČISTÁ BEROUNKA - ETAPA II., PROJEKT D" – skupinový projekt odkanalizování a čištění odpadních vod a zásobování pitnou vodou dle požadavků směrnic EU a české legislativy
1,1 mld. Kč	Omezování rizika povodní	113 mil. Kč	3 MP – Modernizace systému Měření, Modelování a Předpovědi povodňové služby ČR – rozvoj klíčových předpovědních aplikací ČHMÚ
2,7 mld. Kč	Zlepšování kvality ovzduší a snižování emisí	32 mil. Kč	Snížení emisí NOx Teplárny Vřesová instalací nízkoemisních hořáků na kotlích K3 a K4
2,3 mld. Kč	Odstraňování starých ekologických zátěží	468 mil. Kč	Sanace a rekultivace staré ekologické zátěže státního podniku DIAMO v Mydlovarech – revitalizace 47 ha, eliminace rizika uvolňování radionuklidů do ŽP, eliminace rizika ohrožení kvality okolních vod
6,1 mld. Kč	Zlepšování stavu přírody a krajiny	57 mil. Kč	Labe, Kolín, revitalizace levého ramene u Kmochova ostrova - odstranění cca 30 tis. m3 sedimentů z řeky, zpevnění břehů panely, celková délka revitalizovaného toku 792 m

* Dle částky Prostředky proplacené příjemcům

SOCIÁLNÍ INTEGRACE

Prostředky na oblast sociální integrace a rovnost příležitostí mezi oběma programovými obdobími vzrostly. Zatímco v období 2004 - 2006 se pozornost soustředila kromě integrace specifických skupin obyvatelstva ohrožených sociální exkluzí a vytváření rovných příležitostí pro muže a ženy ještě na posílení kapacity poskytovatelů sociálních služeb, v následujícím programovém období **přibyl důraz na podporu sociální integrace příslušníků romských lokalit** a intervence se zaměřovaly především na **vzdělávání pracovníků sociálních služeb**, nikoliv již jen na posílení kapacity. V rámci programového období 2007 - 2013 byly prostředky z evropských fondů proplaceny prozatím více než 900 poskytovatelům služeb vedoucích k sociální integraci. Největšími příjemci pomoci byly kraje. Oproti předchozímu období, kde jednu z nejvýznamnějších rolí hrálo Ministerstvo práce a sociálních věcí, se tak povedl záměr přesunout velkou část odpovědnosti v této sféře na regionální aktéry, kteří nejlépe znají potřeby svých obyvatel. Z nestátních organizací se největší podpory dostalo obecně prospěšné společnosti Člověk v tísni.

SYNERGIE

Systém programů podpory je tvořen operačními programy, které se cíleně zaměřují na specifická prioritní témata. **Jednotlivé projekty však mají často průřezový charakter, díky čemuž dochází k synergiím.** Synergie mohou být vertikální a horizontální. Vertikální synergie vzniká v rámci jednotlivého operačního programu tím, že jednotlivá opatření vznikají a jsou využívána např. podnikatelskou sférou. Horizontální synergie vzniká mezi jednotlivými operačními programy formou souběžně připravovaných projektů a navazujících projektů. **Mnoho takovýchto efektů můžeme nalézt například mezi OP VaVpl a OPPI.** Obdobné platí např. ROP a OPD (budování místních a státních komunikací), ROP a OPŽP (ekologická městská doprava, snížení emisí znečišťujících látek), OPŽP a OPPI (výstavba energetického zdroje využívajícího OZE a snížení znečištění ovzduší) či ROP a OPŽP (oblast krajiny tvorby apod.).

Obrázek 3: Shrnutí přínosů strukturálních fondů a kohezní politiky

Programové období	2004 - 2006	2007 – 2013*
Počet projektů	13.000	49.000
Zaměstnanost	46.000 nově vytvořených pracovních míst	82.400 nově vytvořených pracovních míst *
	182 nově založených a 4.273 podpořených firem	
Výzkum & Vývoj (VaV)	38% nově vytvořených pracovních míst ve VaV	
	jedna třetina všech klastrů v České republice podpořena zdroji z evropských fondů	
Infrastruktura	více jak 30 % dopravní infrastruktury státního významu podpořeno z EU fondů	
	1412 km rekonstruovaných komunikací a 236,4 km nově postavených silnic státního významu	
	úspora času v hodnotě ekvivalentní 3,1 mld. Kč / rok	
Energetika a životní prostředí	1/3 postavených čističek odpadních vod postavena s podporou evropských fondů	
	snížení spotřeby energie v objemu 3 mil. GJ za rok	

* Data k březnu 2014, čerpání v rámci programového období stále trvá.

Kompletní text studie a další informace jsou dostupné na www.strukturalni-fondy.cz

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

Národní orgán pro koordinaci

Staroměstské náměstí 6

110 15 Praha 1

www.mmr.cz

ISBN 978-80-87147-60-3